

VIDA I OBRA DEL RECTOR RAMON PINYES. APORTACIÓ A LA HISTÒRIA DE VALLMOLL.*

per Antoni Gavaldà i Torrents

Paraules clau: mossèn Pinyes, historiador, II República, Vallmoll (Alt Camp), fejecisme.

Resum: Anàlisi global de la vida i obra del rector Pinyes en el seu pas per la parròquia de Vallmoll. Les obres religioses que el referit capellà va treballar a Vallmoll van ser la creació del grup fejecista, batejat amb el nom de Madona del Roser, i la celebració de les festes decennals de la restauració de l'ermita. Durant l'època de guerra se salvà gràcies als bons ajuts de vallmollencs de les dues tendències. El treball s'acaba amb una valoració de la seva obra i amb la inclusió de dos treballs inèdits de Vallmoll extrets de la premsa valenca.

Abstract: Comprehensive analysis of the life and work of rector Pinyes during his staying in the parish of Vallmoll. The religious tasks he worked in Vallmoll were the creation of the "fejecista" group, named "Madona del Roser", and the celebration of the decennial festivity of the restoration of the hermitage. During the war he was saved thanks to the help of people from Vallmoll of both tendencies. The essay finishes with a valuation of his work and it includes two unknown works found in the press of Valls.

1. El rector que el precedí: mossèn Hortet.

La parròquia de Vallmoll, abans que hi recalés mossèn Ramon Pinyes, la regentava mossèn Josep Hortet. Cada capellà era com era i Josep Hortet s'havia destacat, en l'àmbit social, per la defensa de creació dels Sindicats Agrícoles d'estructura catòlica, moviment que pels volts del 1917 arrelà bastant entre els sindicats de la comarca, després de les primeres reunions fetes al Rourell i a Reus. (1)

En l'àmbit religiós la seva dedicació fonamental, com la de qualsevol capellà que s'hi sentís involucrat, va ser la de d'estructurar una bona feligresia addicta, amb actes adients. Així, tenim constància, com a actes d'una ressonància que ultrapassà el cercle dels que anaven a missa, la celebració, el diumenge 26 de juliol de 1925 d'un important acte d'afirmació catòlica, que va ser l'entronització del Sagrat Cor a les cases del veïnat: durant tres dies es va fer un Triduu al Sagrat Cor amb solemne ofici de Comunió General i processó, rematat al vespre, amb una vetllada religiosa, literària i musical, a la plaça (2). Mentrestant, les obres de l'ermita del Roser seguien el seu curs ja que el mes de setembre el rector fill de Vallmoll Amadeu Pujol hi havia de celebrar les noces d'argent sacerdotals. (3)

* Treball premiat en el Premi Rodón-Giró 1991, convocat per la Fundació Ciutat de Valls

Un segon acte rellevant del qual tenim constància va ser el celebrat a l'any 1927, amb motiu del mes de maig, on s'ajuntaren la celebració ressenyada i la primera comunió dels infants de la vila. Els actes religiosos constaren de trasllat de la patrona de Vallmoll cap a l'església de Santa Maria, sermó d'entrada, besamans, cant dels goigs del Roser, plàtiques, rosaris -de l'aurora i d'altres-, misses -de Comunió general i Oficis- i processons. Mossèn Hortet i el pare Pijoan van ser els encarregats de conduir els actes.

Un nou acte destacat que organitzà el capellà es va celebrar fora vila, a Vimbodí, al desembre de 1928. Va ser una Diada d'exercicis espirituals i cerimònia de benedicció de la bandera de la Lliga de la Perseverància de Vimbodí, a la qual consta que assistiren joves de la població i també de Valls, Nulles, Vilabella i el Milà, entre d'altres. (4)

Al 1929 la festa catequística va agafar una brillantor excepcional d'acord amb el que explica la crònica. El rector i el vicari se les van enginyar perquè els xiquets anessin més a doctrina i van muntar un sistema de recaptació monetària per a repartiment basat a acumular diners de guany del full dominical. Així, cada nen que anava a doctrina, des del primer diumenge de l'any rebia una vistosa assistència. El resultat es féu notar, ja que mentre en anys anteriors només n'hi anaven escassament una dotzena, la xifra pujà fins a 120 de promig. El 25 de juliol es féu la missa de Comunió general i a la tarda el repartiment de premis en funció dels vals acumulats, amb l'amaniment de discursos de salutació del rector, lectura de la memòria descriptiva de l'assistència al Catecisme, i, sobretot un festival on s'inclouïen cants populars per part de la mainada, recitació de poesies, quadres morals, etc. (5)

Al 1930, amb motiu del final del mes de Maria se celebraren també uns lluides festes. A part de la Primera Comunió es commemorà la imatge de la Immaculada pertanyent a les Filles de Maria des de feia 50 anys. Josep Hortet i el canonge de la seu de Tarragona, Josep Vallès, van ser els amfitrions en la programació de la festa.

Tot amb tot, el capellà anterior a mossèn Pinyes va tenir un greu incident amb un sector reduït de la població, i aquest, presumiblement, fou un dels motius del canvi. El novembre de 1927, en un enterrament, en deixar el dol al lloc acostumat al capdamunt del carrer del Mig, va ser insultat, i com a conseqüència cinc veïns van ser engarjolats. Ramon Cistaré Baldrich, jutge municipal, i els veïns Josep Orga Solé, Josep Gavaldà Plana, Bonaventura Cistaré Piñol i Rafael Aluja Martí van haver de donar una fiança de mil pessetes cadascú per sortir en llibertat provisional. La crònica dels esdeveniments, segons els relats escrits (6), impliquen que l'assumepte tenia a veure amb la qüestió de les aigües i amb la blasfèmia a la religió, però el relat oral afirma que el capellà no volia enterrar per l'església la persona per tal que estava ajuntada i no casada. La sentència judicial es va fer efectiva a l'abril de 1928 i condemnà Ramon Cistaré a la pena de dos anys, quatre mesos i un dia de presó correccional i multa de 250 pts. El segon procesat, Josep Orga Solé, fou absolt. Els altres tres referenciats ja eren al carrer.

Mossèn Hortet, mentrestant, per l'agost de 1930, començava a fer les maletes. De Vallmoll passà a Riudoms, i per preparar la cosa, noranta-sis vallmollencs d'església (7) feren una excursió a tall de presentació amb el rector a la nova parròquia que li havia estat assignada, i a d'altres indrets de la rodalia, com Riudecanyes, Duesaigües, el castell d'Escornalbou i el parc Samà.

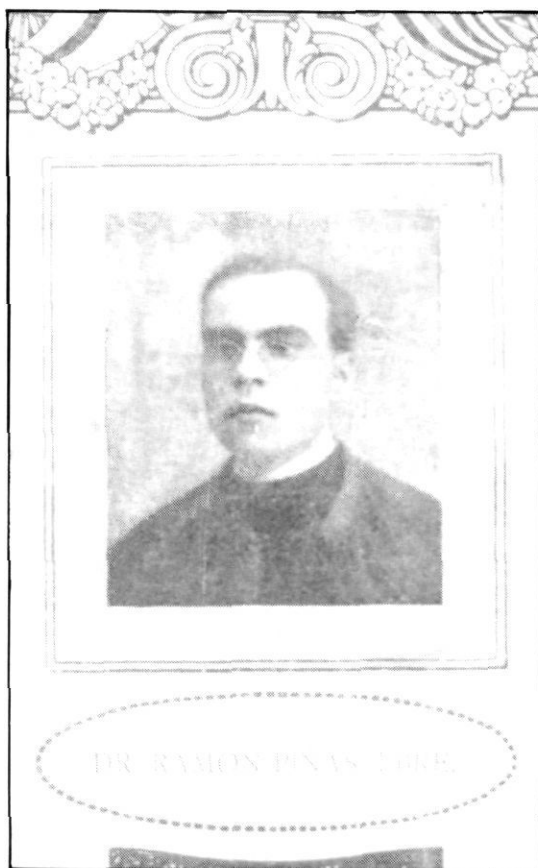
2.- Semblança biogràfica de mossèn Ramon Pinyes.

Ramon Pinyes i Morlà (8) nasqué a Valls el 9 de febrer de 1877 i morí a la mateixa ciutat el 6 de juny del 1944, fill de pare teixidor i de mare mestressa de casa. Als tres anys els seus pares anaren a viure a Tarragona, ciutat on sempre residí fins que va ser destinat al ministeri sacerdotal, motiu pel qual anà d'un lloc a l'altre en funció de la seva destinació.

La seva família era molt religiosa. Tres germans de la seva mare eren capellans i dues germanes seves van ser monges. Segurament per aquest fet se li despertà l'afecció a la carrera eclesiàstica, i ingressà al Seminari de Tarragona al 1887, a l'edat de deu anys. Cantà la primera missa al 1900 (9). Quan acabà els estudis es doctorà en Sagrada Teologia amb la nota "nemine discrepanti". Després va ser nomenat prefecte d'externs del Seminari cursà els tres anys de dret canònic i obtingué sempre la més alta qualificació. Acabats aquests estudis exercí diverses coadjutories i economats. Regentà durant els anys de clergue les parròquies de Rocallaura (1909), Poboleda (1916), la Pobla de Montornès (1924) i Vallmoll (1930), i un cop acabada la guerra prengué possessió de la del Carme de Valls. Esmerçà la seva activitat i zel en obres de restauració i embelliment de les parròquies a les quals va estar adscrit.

Començà a escriure per al públic col.laborant a *Democràcia Cristiana* de Lleida, i al *Setmanari Catòlic* de Reus, amb articles apològètics en castellà. Després, a *La Cruz*, de Tarragona, amb articles polítics, doctrinals i de sociologia. També col.laborà a *La Veu de Catalunya* de Barcelona, *La Veu de Tarragona* de la capital i *La Conca de Barberà*, de Montblanc, entre d'altres publicacions. Participà en la campanya en pro de la restauració de l'església de Rocallaura i del Santuari del Tallat. Conreà, en general, una poesia de to modernista. (10)

Les afeccions poètiques del capellà, segons la seva pròpia versió, nasqueren a l'entorn

Fotografia de Ramon Pinyes, extreta de Poesies. Lectura Popular. Biblioteca d'autors catalans. Núm. 342. Barcelona, 1920. Cedit per Jordi Morant i Clanxet.

dels aplecs de la Mare de Déu del Tallat que es venera a la parroquial de Rocallaura. Allí començà a escriure i a organitzar vetllades on eren recitats els seus poemes i els d'altres, amb goig dels oients. Això implicà que Artur Masriera, Mestre en Gay Saber, li vegés talent i l'encoratgés a escriure. D'aquesta feta s'animà i la cosa comportà que obtingués premis en diferents certàmens de Reus i de Vilafranca del Penedès.

3.- L'obra religiosa de mossèn Ramon Pinyes a la vila del Camp.

Ramon Pinyes va arribar a regentar la parròquia de Vallmoll per un dels molts canvis que de tant en tant es produeixen entre els capellans de poble. La categoria de la de Vallmoll era de les anomenades d'"ascens" i era un bon trampolí per passar a una definitiva (11). Els canvis els ordenava l'arquebisbat de Tarragona i es feien sense periodicitat fixa, en períodes d'uns quants anys. Els motius dels canvis, com és normal, no apareixien al Butlletí Oficial de l'Arquebisbat. Sí que sabem, però, que la seva marxa de la Poble de Montornès va ser deguda al fet de parlar de les injustícies socials i en contra del caciquisme que imperava, i també, i sobretot, pel seu abrandat catalanisme. (12)

El nomenament de Ramon Pinyes per a la parròquia de Vallmoll aparegué publicat al Butlletí Oficial de l'Arquebisbat el 8 d'octubre de 1930. Tot seguit, el periòdic local *Juventut* se'n feia ressò, així com de la dels altres capellans que havien canviat de parròquia. Per completar el binomi, al desembre del 1930 va ser nomenat nou vicari de Vallmoll Ramon Espasa en substitució d'Antoni Carreras Avià. En el curs del seu ministeri Ramon Pinyes comptà amb l'ajuda d'altres vicaris: al març de 1932, Josep

Parroquial de Vallmoll, des de la carretera de la Masó, on mossèn Pinyes exercí com a capellà.

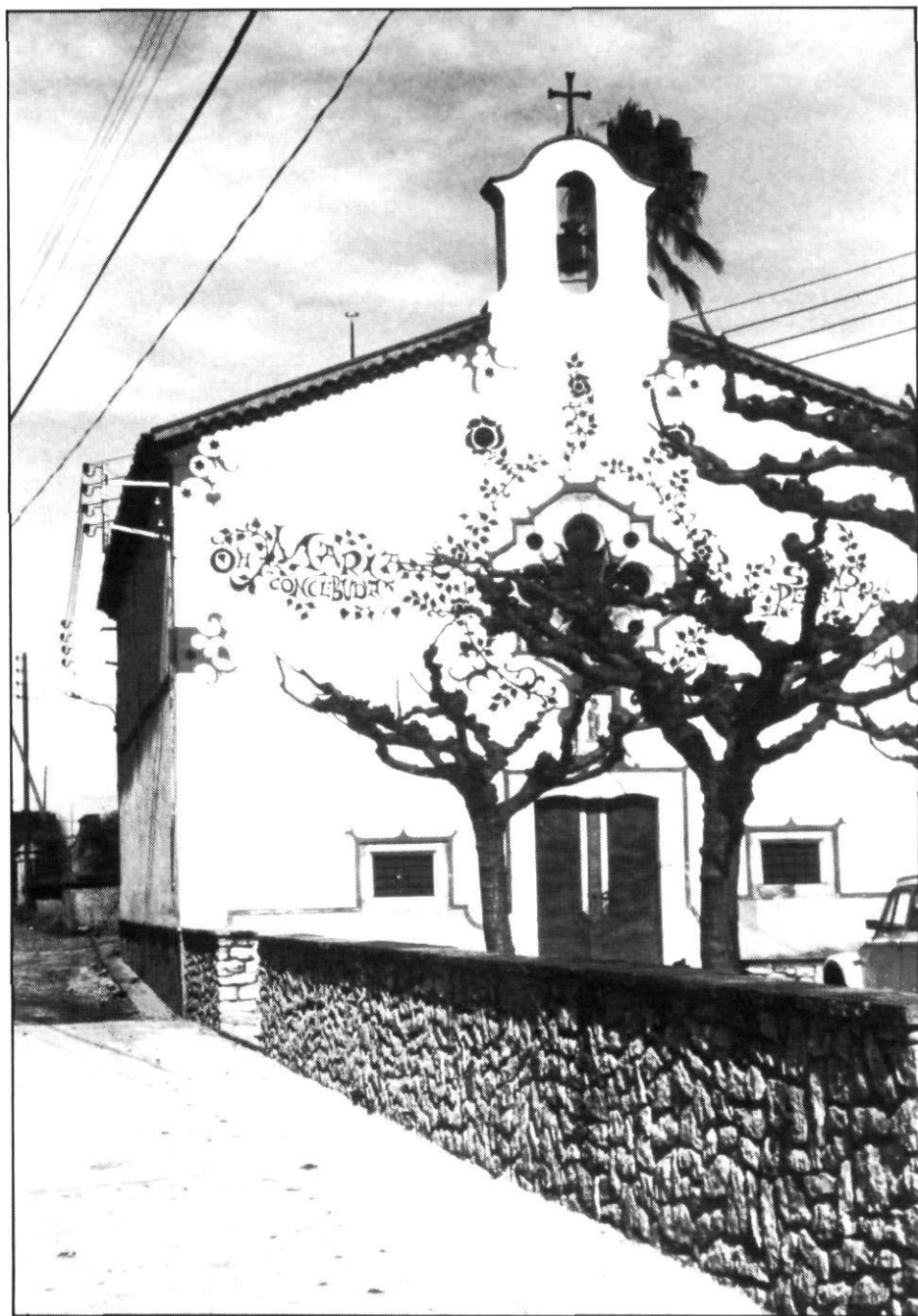
Prous; al juliol de 1934, Francesc Prats, i al març de 1935, Antoni Carné. (13)

Mossèn Pinyes era un home culte. Havia escrit força abans d'arribar destinat a Vallmoll i en la seva nova plaça continuà fent-ho. A Vallmoll no es posà en política com havia fet a l'anterior destí, potser perquè l'escarment ja el duia a sobre. I això que era un temps que invitava i que molts capellans solien aprofitar, en política barroera des de la trona i el confessorari, en política de dretes. La República que quasi treia el nas a ell no li va fer por. Posat com estava en les seves reflexions històrico-literàries féu l'obra d'apostolat que convenia i no molestà quasi ningú. Ben segur que això, posteriorment, li féu salvar la pell en els dies bojos del juliol-setembre del 1936.

La celebració més interessant del seu pas per Vallmoll va ser la creació i posterior constitució durant el maig de 1933 del grup local fejocista de Vallmoll, el qual s'intitulà Madona del Roser (14). Efectivament, el 21 de maig se celebrà la Diada Fejocista a Vallmoll, amb col.laboració de l'Orfeó de Vilabella. El dia fou complet, trepitant: hi hagué missa de Comunió general a les vuit del matí; a quarts de deu un Ofici que interpretà l'Orfeó, el qual cantà la missa de Botatzo a tres veus i un Ofertori a quatre veus sota la batuta del conciliari del grup, mossèn Joan de Déu Punsoda. A les tres de la tarda, a l'ermita, més cants, i a les quatre, al castell, s'hi celebrà la jornada fejocista, que començà amb uns ballets populars de l'Esbart Dansaire de Vilabella, una nova tanda d'Orfeó i de pet cap a l'acte central, els parlaments, on van tenir veu Josep Rocamora de Vallmoll, Joan Guivernau i Josep Rafí, de la Secció de Cultura de Vilabella; Josep Blanch i Bacés, Salvador Casasses i Gelonch, i Antoni Nadal i Rodó, del Consell Federal de la Federació de Joves Cristians de Catalunya, i va tancar el torn el rector Ramon Pinyes. (15)

Un segon estadi de complaença durant la seva estada a Vallmoll el representà la celebració i proclama dels vilatans vallmollencs, a l'agost del 1935, referent a la celebració de les festes decennals de restauració de l'ermita. La proclama anava signada per una junta d'homes, una de dones i una tercera de nois i noies conjunta, i indicava que es faria coincidir amb el segon diumenge d'octubre, i que se celebraria cada deu anys. Alhora, es demanava la col.laboració econòmica per reeixir en una festa religiosa i alhora popular. El programa no deixava lloc a dubtes (16). Des del dissabte 5 d'octubre al diumenge dia 13 hi hagué actes per a tots els colors i gustos. El diumenge 6 se celebrà la processó per dur la imatge de la Verge del Roser de l'Ermita a la Parroquial i es beneí la nova peanya del Cambriol, es féu la conferència dels Fills Il.lustres de Vallmoll, a càrrec del mateix rector i s'inaugurà el Museu Arqueològic a la planta baixa de la Casa de la Vila. Més no es podia demanar. El divendres i dissabte, dies 11 i 12, la funció catòlica s'amenitzà amb sermons del rector Francesc Martinell, i el dia 12 es féu una gran festa infantil, amb còssos i jocs de cucanya en la benedicció de la nova font de la Mare de Déu. El diumenge final, sota la presidenta de les festes, Concepció Trenchs, vídua d'Anton Llorenç, es féu rosari de l'aurora, missa matinal, missa de Comunió general i Solemne Ofici i rosari glosat, es reberen els autocars de barcelonins fills de la vila, es pogué assistir al repertori del Ball de Bastons de Montblanc, al Ball de Gitanes i al llevant de taula de les nenes de la vila, i a sardanes. La processó final de retorn de la imatge i uns castells de focs artificials cloqueren les festes. Els balcons de les cases, guarnits, completaven l'espectacle, amb premis per a les millor guarnides.

No només les festes anaren d'allò més bé; el complement també hi ajudà. Els goigs

Exterior de l'ermita del Roser que acull la Verge del mateix nom, molt venerada pels residents i pels vallmollencs absents.

de la Verge del Roser de l'ermita van ser reelaborats pel rector Josep Pont, el qual va fer-los àgils de cantar gràcies a una facilitat de recordar realment encomiable (17). Durant aquells dies, a més a més, hi hagué a la vila la Biblioteca ambulant "Antoni Agustí". La definitiva cloenda la va significar la publicació, al mes de novembre del mateix any de la festa -és a dir, de 1935- del llibre *Monografia de l'Ermita de la Mare de Déu del Roser*. (18)

Durant la seva estada a la vila rebé la visita pastoral, mig d'inspecció mig de cara a donar ànims, de les instàncies superiors, per comprovar com anava la parròquia en tots els seus aspectes (19). La visita pastoral l'efectuà el bisbe Manuel Borràs i Ferré, auxiliar del cardenal Vidal i Barraquer, arquebisbe de Tarragona, el 5 de maig de 1935. Al llibre corresponent hi anotà set punts que el capellà havia de complir. Uns punts rutinaris eren sobre l'obertura d'un llibre nou, i sobre l'enquadernació dels butlletins. On posà especial interès va ser a recomanar-li que procurés intensificar l'ensenyament de la doctrina cristiana als infants i joves, ja que "... serà aquesta la més ferma base per comptar ben aviat amb joves aptes per formar els distints organismes parroquials de l'Acció Catòlica, que en la rama masculina de la joventut promou ja el Sr. Rector fins al punt d'ésser ja una positiva esperança el bell estol de joves que *baix* la seva direcció actuen ja dins el camp de l'Acció Catòlica [...] Confiam així mateix que anirà treballant en la formació de dirigents de les *demés rames* d'Acció Catòlica."

Un altre punt que anotà el bisbe Borràs van ser les millores observades tant a la parroquial com a l'ermita del Roser i el cominà a prosseguir amb les reparacions, tendents, bàsicament, a treure les humitats de les voltes i a tenir cura dels objectes destinats a culte que ho necessitin. Alhora, recomanava la manera de regular l'ús d'il·luminació elèctrica dins l'església i als altars. (20)

Un darrer punt digne de comentari fou l'exhortació que li féu de recordar als fidels respecte a l'obligació de complir amb el precepte de la confessió i comunió pasqual; als pares perquè vetllessin per l'assistència dels xiquets a doctrina; i finalment, l'obligació de demanar donatius i subscripcions per al sosteniment del culte i de la clerecia.

Ultra aquests aspectes generals que consten a la visita pastoral rutinària, mossèn Pinyes i els vicaris que l'ajudaven tingueren cura de l'administració dels sacraments als fidels vallmollencs, a partir de desembre de 1930 fins al juliol de 1936. Durant el període en què l'exèrcit rebel i grupuscles de l'estament civil se sublevaren contra la República i portaren, com a conseqüència, a la terrible guerra, Ramon Pinyes es féu fonedís gràcies a l'ajut de ciutadans de Vallmoll de les dues tendències (21). Acabada la guerra el rector retornà a Vallmoll i hi actuà fins al darrer trimestre del 1939 (22), moment en què va ser substituït pel nou rector, Vicent Serra.

El 15 de març del 1940 l'Ajuntament acordà demanar al capellà que el Sant Crist que hi havia a les escoles, joia d'incalculable valor artístic, salvat pel rector, fos retornat. Per aquesta comesa van ser comissionats els regidors Francesc Plana i Salvador Salas perquè en nom i representació de l'Ajuntament i poble de Vallmoll fos restituït, cosa que va fer. (23)

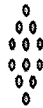
D'altra banda, les obligacions públiques del rector -com de qualsevol altre- amb l'arquebisbat podem qualificar-les de normals. L'any 1932 assistí al Seminari de Tarragona als exercicis espirituals per a capellans (24); contribuï al pagament de la "Bula

Dr. RAMON PINYES, Pvre.

Monografia

de la

Ermita de la Mare de Déu
del Roser, de Vallmoll

ANY 1935

Portada del llibre de mossèn Pinyes sobre l'ermita de la Mare de Déu del Roser de Vallmoll, imprès l'any 1935. El març de 1982, coincidint amb la festivitat de l'Anunciació a Maria, va ser reeditat per mossèn Josep Andreu Bosch, rector de la parròquia.

de la Santa Cruzada”, anual, com a cànon dels fidels per la dispensa de dejunis i abstinències que es determinaven a l'Indult Quadragesimal (25); lliurà la relació de les quantitats acaptades per col·lectes extraordinàries, com per exemple les de la Puríssima i Nadal del 1931 i la seva distribució (26); justificà l'*Obra Pta de Culto y Clero*, amb la relació de les quantitats acaptades durant les col·lectes ordinàries i les subscripcions de trimestres vençuts, (27), etc.

El record més penós que s'enduria el rector del seu pas per Vallmoll deuria ésser que mentre era a la plaça en qüestió morí la seva mare, Teresa Mensa, vídua de Pinyes, el dilluns 4 de març de 1935 (28). L'endemà una nombrosa concurrència assistí a l'enterrament i als funerals.

4.- L'obra literària i històrica. Cens, valoració i aportació dels treballs inèdits.

Mossèn Pinyes ja hem dit que era un home de lletres, cultivat, i amb una bona dosi de sensibilitat per a tot el que representava el món de l'art, de la poesia i de la història.

L'obra seva conservada en forma de llibre conté poesia i història. La relació de llibres escrits dels quals es té constància és la següent (29):

- *Ball de la Mare de Déu del Tallat* . (Dansa popular). Tarragona. Imp. Josep Pijoan, 1914.

- *Llibre dels miracles de la Mare de Déu del Tallat venerada a Rocallaura* . Tarragona, Imp. Josep Pijoan, 1915.

- *Recull de versos* . Barcelona, Ortega, 1920. (Tres edicions).

- *Esclats de Llum. Poemes en sonets* . Barcelona, Sucs. de Joan Gili, 1924.

- *Tarragonines* . Montblanch, Josep M. Recasens, 1933.

- *Monografia de la Ermita de la Mare de Déu del Roser, de Vallmoll* . Montblanch, Josep M. Requesens, 1935. (Dues edicions).

A més d'aquesta obra coneguda i publicada, n'hi ha una altra de desconeguda que va aparèixer, sempre, al periòdic *La Crònica de Valls*, en funció de la seva participació a la tertúlia dels “Amics de l'Art i la Història” que se celebrava a la seu de la Biblioteca Popular de Valls (30). L'obra inèdita amb format de llibre sobre la vila de Vallmoll consta de cinc treballs, dos d'ells publicats de forma fraccionada a causa de la seva extensió i els tres restants publicats íntegres. La relació és la que segueix:

1a.- “En Pere Blay a Vallmoll, I”, núm. 1407, 18 de juny de 1932, pàg. 2.

1b.- “ En Pere Blay a Vallmoll, II”, núm. 1408, 25 de juny de 1932, pàg. 2.

2.- “Causes de Valls tramitades a la Cort del Batlle de Vallmoll, l'any 1600”, núm. 1463, 8 de juliol de 1933, pàg. 1.

3a.- “Cavalleries dins la Baronia de Vallmoll, i plet entre el Senyor de la vila i Baronia de Vallmoll i la vila de Valls”, núm. 1522, 25 d'agost de 1934, pàg. 3.

3b.- “Cavalleries dins la Baronia de Vallmoll, i plet entre el Senyor de la vila i Baronia de Vallmoll i la vila de Valls”, núm. 1523, 1 de setembre de 1934, pàg. 1.

4.- Un pintor, Gabriel Tarrassa, de Valls; contractat per a pintar el retaule de Sant Isidre de Vallmoll. 1636”, núm. 1541, 12 de gener de 1935, pàgs. 1-2.

5. “Notes sobre Vallmoll”, núm. 1580, 12 d'octubre de 1935, pàg. 2.

Els treballs ressenyats van passar per diverses peripècies abans de la seva publicació:

- El núm. 1, indicat anteriorment, es va publicar sense problemes al setmanari.

Sant Crist de l'església parroquial de Vallmoll, amagat pel rector durant el període convuls del 1936 al 1939.

- El núm. 2 el llegí als “Amics de l’Art i la Història” el dia 3 d’abril de 1933 amb el títol “Causes de Valls i vallencs instruïdes a Vallmoll”, i, com hem ressenyat, no el publicà fins al mes de juliol, amb el títol que hi ha indicat.

- El núm. 3 “Cavalleries ...,” el llegí als “Amics de l’Art i la Història”, a la Biblioteca Popular, el 4 de juny de 1934, amb el nom de “El plet de Vallmoll amb Valls sobre la cavalleria del Castell Galí”, i el publicà en dues tandes el 25 d’agost i l’1 de setembre del mateix any. En aquell mateix període, el 7 de maig de 1934 llegí al cenacle indicat el treball “Contractes notariais entre vallencs celebrats a Vallmoll”, el qual, presumiblement, serví de complement als ressenyats com a núm. 2 i núm. 3. (31)

- El núm. 4 “Un pintor, Gabriel Tarrassa, de Valls, contractat per pintar el retaule de Sant Isidre de Vallmoll. 1636” no consta que el llegís.

- El núm. 5 “Notes sobre Vallmoll”, breu, és més que res un article divulgatiu general. No consta que el llegís.

A part d’aquests cinc, i del llibre “Monografia de la Ermita de la Mare de Déu del Roser, de Vallmoll”, Ramon Pinyes va publicar dos articles sobre la vila a la Revista del Centre de Lectura. Per deixar-ne constància n’indiquem el títol (32):

1.- “Un fill de Reus hortalà del Castell de Vallmoll”.

2.- “Dos pintors de Reus a Vallmoll. 1562 i 1797”.

Tot seguit, presentem íntegrament, a l’Apèndix, els quatre treballs numerats de l’1 al 4, publicats a la premsa “La Crònica de Valls”, per tal que passin a lletra impresa i que la seva divulgació aportí un pas més en la configuració de la història de Vallmoll i del Camp.

Notes

1. Podeu ampliar-ho al meu llibre: *L’associacionisme agrari a Catalunya. (El model de la Societat Agrícola de Valls : 1888-1988)*. Vol. I. Institut d’Estudis Vallencs. Valls, pàgs. 352-353.

2. A l’acte hi participà el canonge de Granada, Celestí Sangenís, i la capella de música de Sant Joan de Valls, dirigida per mossèn Tomàs, a més del rector i del vicari de Vallmoll, és clar. En la vetllada hi participaren recitant poesies els minyons Josep Cistaré, Santiago Balcells, Pere Olivé, Manuel Sales, Pere Massagué, Joan Rocamora, i les nenes/noies Magdalena Gavaldà, Mercè i Assumpció Gené, Teresa Sales, Teresa Massagué i Maria Terrés, les quals executaren el quadre líric “Camí del Cel”.

3. *Juventut. Per la Fe i la Pàtria*. Núm. 335, 29 d’agost del 1925, pàg. 3.

4. *La Crònica de Valls*. núm. 1223, 22 de desembre del 1928, pàg. 5.

5. La participació a l’acte del dia 25 i la quasi repetició del dia 28, a la plaça de l’Església, conté lleugeres diferències i alhora participació, en funció de l’estol de brivalls que anaven a doctrina. Entre l’esplet de participants citem els que actuaven sols o en petit grup, per ordre d’actuació del primer dia: Celestí Ferré, Paquita Campanera, Carme Duch, Carme Roig, els germans Josep i Pere Olivé, Josep Sagarra, Santiago Balcells, Josep Olivé Rosanes, Josep Olivé Pons, Ramon Boronat, Josep Rocamora, Concepció Guinovart, Maria Badia, Maria Ferré i Magdalena Novell.

6. Els podeu llegir a *La Crònica de Valls* i a *Juventut*.

7. Així ho testimonia “*Juventut*”, núm. 605, 13 d’agost del 1930, pàg. 4.

8. Ramon Pinyes consta també com a Piñas en molts llocs, però és de suposar que el seu arrelat catalanisme i estima a la pàtria li féu fer pampallugues més d'un cop entre el Piñas d'ortografia castellana i el Pinyes que jo li agafo i atorgo, d'ortografia catalana.

9. Aquesta darrera data me la proporciona Jordi Morant i Clanxet, i discrepa de la biografia que resseguim de la seva obra, que indica que va cantar missa el 24 de setembre del 1899. Vegeu-ho a *Poesies. Lectura popular d'autors catalans*. Núm. 342. Barcelona, 1920. -Introducció-

10. AAVV: *Biobibliografia de l'Alt Camp 1. L'autor i la seva obra (fins al 1936)*. Catàleg de l'exposició celebrada entre els dies 2 i 18 de desembre de 1983 a l'Antic Hospital de Sant Roc. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1983. Aquesta referència és extreta del *Diccionari Biogràfic Albertí*. Volum III. Albertí, editor. Barcelona, 1969, pàg. 525 i del *Diccionari de la Literatura Catalana*. Ed. 62. Barcelona, 1979. pàg. 559. Pels aspectes concrets sobre el naixement i defunció podeu consultar a la Parròquia de Sant Antoni el "Libro de Bautismos 1865-1878" i el "Libro de Óbitos 1897-1945".

11. Jordi Morant i Clanxet dedicà un article al rector al *Diari de Tarragona* de 20 d'octubre del 1989, intitulat "Mn. Ramon Pinyes, un poeta desconegut".

12. Les categories eren, seguint el vocabulari a l'ús: "curato de término, curato de ascenso, curato de entrada y curato rural". El lector ja pot fer-se una idea de la divisió i la importància.

13. Ho podeu trobar als tres setmanaris vallencs si en féu una lectura de tots els anys. Al "Butlletí de l'Arquebisbat" també hi ha els nomenaments.

14. La Federació de Joves Cristians de Catalunya la van promoure Albert Bonet Marrugat i el grup dels "Sacerdots amics dels joves". El seu lema va ser la frase "Catalunya serà cristiana o no serà". Els òrgans de la Federació va ser *Flama* i l'*Avant*. La seva actuació provocà recels de les dretes per nacionalistes i "modernistes", i de les esquerres, que la consideraven feixista. Al juliol del 1936 hi havia vint-i-tres mil afiliats, entre fejecistes i avantguardistes -sector de 10 a 14 anys-. La seva actuació a la guerra va ser desigual.

15. Ho podeu ampliar a *Juventut*, núm. 753, 24 de maig del 1933, pàg. 5.

16. Les Festes Decennals de la Mare de Déu del Roser de Vallmoll, *La Crònica de Valls*, núm. 211, 5 d'octubre del 1935, pàg. 1.

17. Els podeu llegir a *La Crònica de Valls*, núm. 1581, 19 d'octubre del 1935, pàg. 5.

18. En sortiren dues crítiques-ressenyes del tot favorables a la recerca històrica efectuada. Una, de *La Crònica de Valls*, núm. 1587, 30 de novembre del 1935, pàg. 2, signada per "C." deia, entre d'altres coses, que "... mossèn Pinyes no es limita a fer l'historial de l'ermita sinó que ens parla de totes les coses que hi fan referència, el qual fa que resulti una obra completa". Per un altre cantó *El Temps*, núm. 220, 7 de desembre de 1935, pàg. 1, deia que "... en aquesta monografia, bé podem dir que l'autor esgota per complet la matèria, de tal manera que difícilment el recercador més pacient i ple de diligència podria afegir alguna cosa a les dades que forneix el Dr. Pinyes". Una valoració recent l'he escrita a *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*, núm. 5, Institut d'Estudis Vallencs, Valls, 1984, pàg. 162, del qual extrec el fragment que diu que "... en conjunt, valorem l'obra com una aportació interessantíssima en l'estudi dels santuaris de les comarques tarragonines, tant pel que fa al material de primera mà que féu servir, com

a l'estil literari, el qual podem conceptuar com de bona factura.”

19. Arxiu Parroquial Vallmoll (APV). *Llibre de Visites Pastorals*.

20. Sabem que durant el mes d'agost de 1932 va quedar totalment acabada la instal·lació elèctrica de la parroquial. L'altar més aconseguit va ser el de Sant Isidre Llauredor, l'únic altar procedent de l'església anterior. L'articulista anònim també es felicitava de com havien quedat l'altar de les Ànimes i el del Sant Crist. Vegeu-ho a *El Temps*, núm. 26, 26 de març del 1932, pàg. 6.

21.- Pau Bové Canals “Pau de ca la Madrona” (27 de juliol de 1991), persona contemporània als fets, indica que el capellà Ramon Pinyes Morlà, el van salvar tres homes: Ramon Jané Jordà “Pinyol”; Jaume Aleu, que era el mestre de la població, i Salvador Salas Vidales. La història dels fets, a grans trets, va ser que primer es va amagar a “ca Pinyol”, a la plaça. Després Salvador Salas i Ramon Jané el van dur a la masia de Salas, a la partida del Bogatell. La tercera fase de la seva salvació va ser quan Ramon Jané, amb el seu cotxe, el va dur a Tarragona, al carrer de Sant Agustí. Ho feren perquè mossèn Pinyes era molt bon home. Al respecte, l'informant diu també que “el 15 de gener a Vallmoll va dir missa el capellà Boronat “de ca la Guineu”, fill de Vallmoll, a la plaça. El dia 17 es va dir missa a les voltes de ca Llorenç, on hi ha la capella de Sant Antoni, i ja la va dir mossèn Pinyes”.

22.- El primer i darrer baptisme que va efectuar van ser els de Salvador Cabré Oller (25 de desembre del 1930) i de Josep Mallafre Martorell (4 de març/maig? del 1939), respectivament. Respecte als matrimonis, la relació la començaren Eusebi Guasch Jofré i Rogèlia -dita Maria- Bové Canals (24 de desembre de 1930) i l'acabaren Pere Boronat Plana i Maria Vallvé Duch (12 d'agost de 1939). Pel que fa a les defuncions, el primer servei el va realitzar a Magdalena Vallvé Piñol, vídua de Josep Vallvé Montserrat (24 de desembre de 1930), i el darrer a Magdalena Oller Gatell, vídua de Josep Queraltó Cosidó (21 de juliol de 1939).

23. *Libro de Actas de las sesiones celebradas por el Ayuntamiento de Vallmoll 1939 a 1941*. 15 de març del 1940, foli 21r. En la folia del juliol de 1936 va tenir un paper destacat en salvar els objectes religiosos, a més del capellà, el mestre Jaume Aleu i els membres del Comitè de Vallmoll. La destrucció dels objectes religiosos va ser motivada per l'arribada de milicians de fora que van argumentar que calia cremar-los i que, si no es feia de forma ràpida, cremarien l'església sencera. Llavors, els responsables de Vallmoll es van apressar a complir l'ordre per evitar mals majors.

24. *Boletín Oficial del Arzobispado de Tarragona* (BOAT) 1935. Año 71. núm. 2, pàgs. 28-29.

25. BOAT 1933. Año 69. núm. 17, pàgs.277-281. Tot s'acabava amb el pagament d'un cànon en funció dels ingressos personals. Anava des d'1 pta. fins a les 25.

26. Serveixi com a exemple que en l'esmentat any de 1931 es van recaptar per aquestes dues festivitats les quantitats de 18 ptes. i 22,50 pts, respectivament.

27. Consignem que la recaptació presentada per mossèn Pinyes durant l'any 1934 pujà a 1417,15 pts.

28. *Crònica de Valls*, núm. 1549, 9 de març de 1935, pàg. 5.

29. Extret de *Biobibliografia...*, ob. cit. i de la mateixa *Monografia...*, ob. cit.

30. Em conta Rafael Castells Miquel que els “Amics ...” funcionaren tan bé perquè

no hi havia junta ni res que se li assemblés. Només es tenia obligació de donar la 'bona tarda' i ja es podia participar o escoltar a la tertúlia". Els tertulians fixos oscil·laven entre la quinzena i la vintena. L'ànima era l'Indaleci Castells, i entre els assidus es comptaven Fidel de Moragas, Cèsar Martinell i d'altres. El rector de Vallmoll pujava alguna vegada acompanyat del metge -segurament es refereix al senyor Riu- el qual diu que tenia una gran habilitat, extraordinària, a realitzar mapes de relleu, amb les corbes de nivell corresponents, retallant cartons amb gran mestria. Recorda de mossèn Pinyes que era vehement, interessat per millorar coses. Alhora també diu que estava molt apartat de la política activa.

31. El treball no ha sortit ni a la premsa ni a la Biblioteca Popular.

32. Trobareu la fitxa precisa i una recensió d'ambdós articles al meu treball "Aproximació a una bibliografia vallmollenca, I", dins *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp* 5. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, maig 1984, pàg. 186.

5.-Apèndix.

En Pere Blay a Vallmoll. I. ("La Crònica de Valls", núm. 1407, 18 de juny de 1932, pàg. 2)

Era l'estiu de l'any passat a *El Matí* l'arquitecte barceloní En Josep F. Ràfols, en una sèrie d'articles, hi feia un report de les obres que Mestre Pere Blay havia executat a les nostres contrades del Camp de Tarragona. I parlant de quan dirigia les obres de la Capella del S.S. Sagrament de la Seu tarragonina, deia que llavors vivia a Vallmoll. Interessats com estem a poder esbrinar tota cosa que afecti la nostra volguda Parròquia, ens encuriosí de saber quins afers havien portat aquí Mestre Pere Blay. Escrivírem dues vegades a En Ràfols, per si podia fer-nos-en alguna clarícia, i hora és encara que no n'havem tingut resposta. Les presses amb que haguérem d'escriure nostres lletres, descuroses, devien desplaure a l'artista que és en Ràfols? o pot ser que no tenia cap dada concreta? En parlàrem amb l'arxiver diocesà el Canonge Capdevila, i aquest negà que Mestre Pere Blay hagués fet estada mai a Vallmoll, per dues raons, perquè la documentació que tenim al nostre arxiu parroquial, quan parla de Mestre Blay, li diu, (una vegada) mestre de cases i En Blay era arquitecte i home que es feia respectar, segons es comprova pels documents que ell ha vist a l'arxiu diocesà, i perquè llavors, segons els mateixos documents, era a Barcelona. Aquestes raons no tenen consistència. En aquell temps, als mestres d'obres, se'ls anomenava indistintament arquitectes i mestres de cases. De Mestre Pere Blay es llegeix en un document de la Selva del Camp, datat en 1582 "encarregant-se de fer l'obra (de l'Església) Pere Blay, mestre de cases de Barcelona".

Forfollant els llibres sacramentals de la nostra Parròquia d'aquell temps, hem trobat els documents que extractem. "A 31 de decembre de 1595 fonc batejada na antiga jheronima figarola foren padrins mestre pere riber sastre y la senyora jhieronina blay doncella filla del senyor mestre joan blay y de la senyora caterina sa muller". A 27 de setembre de 1596 diu: "fou comare jhieronina blay doncella filla de mestre blay mestre de la iglésia". A 12 d'abril de 1597 es llegeix "Fou batejada Jhieronina Maria filla den Aurich Julià picapedrer de Girona, fou padrina la senyora Jhieronina Blay filla de mestre Blay mestre de cases". A 22 de setembre del mateix any "fou batejada Isabet filla de mestre pau Baliach mestre de cases fou padrí mestre Juan Blay arquitecte de Barcelona".

I finalment a 4 de febrer de 1599 diu “fou batejat Gaspar Blay fill de Joan Blay i Elionor sa muller”. Caldria destriar i aclarir qui era aquell 'Joan blay pare de Jheronina' i aquest últim 'Joan Blay arquitecte de Barcelona, pare d'aquest infant Gaspar i casat amb Elienor', i quina relació poden tenir amb Mestre Pere Blay.

Josep F. Ràfols en l'esmentat article diu “A l'arquitecte Bernat Casares, que en 1583 va començar, segons la idea d'Amigó, l'obra de la Capella (del Sagrament de la Seu), succeeix l'arquitecte Pere Blay, *resident a Vallmoll*, que la termina en 1592 (segons Sanç Capdevila) i en 1594 (segons Piferrer). Això era, doncs, als volts de 1590. Les nostres partides són així mateix d'aquell temps. La coincidència, a més, de tenir el mateix cognom, d'ésser arquitecte, i de Barcelona, ens dóna peu a suposar que eren parents del Mestre Pere Blay, el Joan Blay primer, pare de la Jeronina i consort de la senyora Caterina, potser germà i en Joan Blay últim, pare de Gaspar i consort d'Elionor, nebot de Mestre Pere Blay. I no fóra tampoc aventurat de suposar, llavors, que sent a Vallmoll els seus familiars tan propincs, hagués vingut una temporada a residir-hi el cèlebre arquitecte. Així tindria raó Josep F. Ràfols, apart de la documentació que pogués aportar en corroboració d'aquesta tesi.

En Pere Blay a Vallmoll. II (“La Crónica de Valls”, núm. 1408, 25 de juny de 1932, pàg. 2.

Dels documents aportats en el nostre article precedent, es dedueix que, en el lapse de temps de quatre anys, des de 1595 a 1599, residiren a Vallmoll dos mestres Joan Blay, l'un espòs de la senyora Caterina i l'altre casat amb Elionor. La relació familiar que hi havia entre ambdós no la sabem; potser eren pare i fill, o bé, oncle i nebot. Tampoc no sabem el parentiu que poguessin tenir amb Mestre Pere Blay, però com que eren tots tres arquitectes, de Barcelona, i portaven idèntic cognom, ens dóna dret a suposar que eren de la mateixa família.

Ara bé, què hi feien tan llarga estada a Vallmoll aquells dos arquitectes barcelonins?

Tot el que podem dir documentalment és, com ja consta en els documents transcrits en nostre primer article, que el Joan Blay, espòs de la senyora Caterina, era “mestre de la Iglesia”. L'Església a què es refereix aquest document és la vella, enderrocada per construir, en el mateix lloc del seu emplaçament, la nova, que es començà l'any de gràcia 1772. Posats al terreny de les suposicions, conjecturem nosaltres que farien l'obra de la Capella de Sant Isidre, la més nova de l'Església, i de la qual resta l'altar d'estil plateresc, a l'Església actual. En aquesta capella hi havia una sepultura comuna, on s'enterraven, mitjançant una tassa, com a almoïna, molts que no tenien sepultura pròpia i volien reposar dins l'abrigall del temple parroquial.

La poca importància de l'esmentada capella no fóra raó suficient per venir aquí els dos arquitectes barcelonins i fer-hi tan llarga estada. La raó potentíssima potser l'hauríem de buscar en la relació que poguessin tenir amb el Senyor del Castell de Vallmoll, que venia a passar aquí llargues temporades, però tenia el veïnatge a Barcelona.

Trobem, a més, en la tanca del pati del Castell, a la part davantera, que és l'obra que podríem anomenar nova (la resta és gòtic) una restallera de finestres i una cantonera, tot de pedra picada, del més pur estil renaixement; és un començament fins arran del primer pis, que sembla indicar l'intent de fer una transformació, pujant un cos d'edifici nou,

adaptat al novell estil que llavors estava de moda. Aquesta obra quedà interrompuda pels trasbalsos de la nostra terra, en la guerra dels Segadors, en la qual el Baró de Vallmoll, Comte de Cavellà, tingué un rol importantíssim.

Acabada la guerra esmentada, no es continuà l'obra nova del Castell, perquè el senyor de Vallmoll, a conseqüència de la guerra, quedà arruïnat, com es dedueix d'un document de preveres de l'Església de Valls, on consta que el nostre Baró manllevà una suma elevada a aquesta Comunitat, i fou requerit molts cops perquè saldés el deute i pagués el rèdit.

Era consuetud d'aquella època que els artistes fossin ambulants; la dificultat del transport ho exigia. On se'ls encarregava una obra, allí s'establien. A voltes, en lloc cèntric d'una comarca hi feien el centre d'operacions, pel fet d'enllestir les obres que els encomanaven per les rodalies; podem creure que aquests dos arquitectes feren semblantment aquí a Vallmoll. Ho fa suposar que es trobés llavors aquí un mestre picapedrer de Girona (els picapedrers de Girona tenien molt de nom, i s'escampaven arreu on hi havia quelcom a fer) i almenys quatre paletes, quan trobem només dos paletes quasi sempre en la documentació de l'arxiu Parroquial. Corroborava aquest supòsit un document de la Comunitat abans esmentada que em facilità l'erudit Ribes prevere on consta el contracte entre la Comunitat i mestre Blay per a fer l'obra de l'arxiu de la Comunitat esmentada, per 100 ducats i porta la data de 1596. No diu el document quin Blay era, si mestre Pere, o bé un dels nostres Joans. Podem, però, suposar que seria un dels nostres, puix la data del contracte amb la Comunitat cau dins el període de l'estada dels dos Blays a Vallmoll. Potser temps a venir es farà troballa de noves dades i documents que confirmin i aclareixin tot o part d'aquestes hipòtesis.

Causes de Valls tramitades a la Cort del Batlle de Vallmoll, l'any 1600. (La Crònica de Valls, núm. 1463, 8 de juliol de 1933, pàg. 1.

No serà sobrer esmentar, com a preàmbul, que, llavors, els batlles tenien també jurisdicció en el fur judicial, i actuaven alligònats per un assessor, que era doctor en lleis, advocat. La tramitació de les causes era molt simple i ràpida tant en les causes civils com en les criminals.

En l'arxiu de la Parròquia de Vallmoll, que ara és a l'Arxiu Diocesà, ultra els fascicles de causes, deslligades unes de les altres i aplegades en una voluminosa carpeta, hi ha el *Llibre dels Reclams de la Cort del Magnífic Batlle de la vila de Vallmoll*. És avalat pel discret Ramon Cusidó, notari de la vila de Valls. Era de les causes de *menor* quantia "és a dir de les coses corrents i de poca importància". "Per haver un pres l'aigua de regar a un altre". "Per tres averies bovines que pasturaven per un camp de civada aliè". "Contra un pare perquè el seu fill menjava raims de les parres del denunciante". En aquest llibre hi ha la reclamació, exposant el fet i demanant justícia, però no hi ha el procés del judici, i, solament al començament del llibre, en dos casos, hi ha imposada la pena de dues i tres respectives.

Un altre llibre curiós s'hi troba, de mig foli i rotulat així *Llibre dels impletum*, (1) *compliment de totes les lletres de les Curies eclesiàstiques*. Era costum en aquells temps de tan fonda consciència religiosa, a instància de part, instar i urgir la satisfacció d'un deute, mitjançant l'excomunió del deutor sorneguer. Hi ha, volanderes, entre els fulls del

llibre, fulls impresos on consta l'excomunió, facultant, a l'ensem, el propi Rector per absoldre el morós així que s'hagués satisfet el deute i demanat l'absolució.

Cal esmentar, així mateix, la pràctica molt comuna, llavors, de *fermar bones i lleals treves*, entre dos que s'haguessin barallat. La part ofesa denunciava el fet al tribunal del batlle demanant justícia, i aquest imposava a les dues parts contendents de fer treves, pel termini d'un any, amb la condició de no fer-se ningú dany, ni directe, ni indirecte, ni per si ni per altres, i qui trenqués les treves queia en la pena de pagar una penyora de 10 o 15 o més i quedava a mercè del senyor. Era una bona manera d'apaivagar les renyines de la gent d'aquell temps que tenien les passions una mica desbridades, efecte de llargs anys d'estar en guerra.

Si hem de judicar per les causes que hem fullejat del nostre arxiu, hauríem de concloure que en, aquell temps, la justícia es feia ràpida i també barata. Una minuta de les despeses diu que costà 25 4 sous 5 diners. Una altra en costà 190 6 sous. Aquesta causa, que era un plet de la Comunitat de Preveres de Valls, sobre reclamació d'un censal, devia ésser un cas difícil, perquè en la llista de despeses hi ha dues partides; una, a l'advocat de dita Comunitat, de 2 3 diners, per la victòria, i 1 i 1 diner, al Procurador, també per la victòria. Cal, però, considerar la diferència enorme del valor de la moneda de llavors amb el de la d'ara. Ni devia ésser cosa general, tampoc, ni la diligència en enllestir les causes, ni la moderació en les despeses, ja que el poble consagrà la queixa en aquella dita tan corrent *advocats i procuradors a l'infern de dos en dos*, i tant en l'obra de *Tirant el Blanc*, com en la de *Pere porter a l'infern* es blasma la trapelleria dels curials.

Les causes de persones de Valls tramitades a la Cort de Vallmoll que hem vist són:

1. Causa sobre pagament d'un censal, instada per Bernat Poblet de Valls, contra Anton Vilella de Lilla. Any 1666.
2. Causa sobre pagament d'un censal instada pel Rnd. Ramon Morell Pvre., contra Jaume Monroger, tots dos de Valls, 7 de setembre de 1664.
3. Causa instada pel Rnd. Josep Cavall Pbre., procurador de la Rnda. Comunitat de Pvres. de Valls, contra Catarina Llorenó, vídua, de la Vila de Mont-roig, reclamant un censal de 100 . Any 1666.
4. Causa instada per Thomàs Bofarull Pbre., procurador de Pau Figuerola, Clergue, que obté un benefici sots la invocació de "Beate Virginis Marie" in Esclesia Parochialis Ville de Vallibus, contra Joan Nin, de Salomó, per un censal de 50 que deu a l'esmentat benefici. 1668.
5. Jaume Mensa contra Joseph Cardona, tots dos de Valls, sobre propietat d'uns béns, 5 d'octubre de 1666.
6. Catarina Voltor et Brocà, vídua del Magnífich Joan Voltor, mercader de Valls, contra Joan Pamies d'Almoester, per un censal de 45 . Aquesta era neboda de Jhieronins Enveja de Reus, 1660.
7. Del Rnd. M. Joseph Çavall, procurador de la Rnda. Comunitat de Pvres. de Valls, contra Joan Pujol, advocat de la vila de la Selva, per deute d'un censal de 170 , amb l'obligació d'unes misses quotidianes. 17 d'abril, any 1667.
8. Del Rnd. M. Joseph Çavall, procurador de la Rnda. Comunitat de Pbres. de Valls, contra Joan Tarrell, pagès, de Virgili, per un censal de 10 , 1667.
9. Del Rnd. Francisco Gatell, procurador del Magnífich Rafel Joan de Roselló, ciutadà

honrat de Barcelona, habitant de Valls, com a manumissor del Magnífich Joan Voltor i na Catarina Voltor, vídua relictà d'aquell, i usufructuària dels seus béns, contra Honofre Segarra de Vilafranca del Penadès, sobre paga d'un censal, a 28 de setembre de 1668.

10. De Ramon Morell, beneficiat de Valls, contra Joan Figuerola, de Casafort, sobre uns censals, any 1668.

11. Causa del Procurador de la Comunitat de Pvres. de Valls, contra Miguel Martí, paraire, i Pau Rabassó, serraller de Valls, reclamant un censal de 120 , a 10 de maig de 1664. Al final hi ha les despeses de la causa amb totes les distribucions. Costà 25,4 sous.

12. Causa de Joan Soler, paraire de Valls, contra Pau Vicens, menescal de Valls, sobre falsificació d'un albarà. A més de l'assessor Jaume Vernís, ciutadà de Tarragona, hi intervé un altre advocat i uns perits calígrafs, que dictaminen, hi ha l'albarà suspecte de fals. És sobre un deute de 7 10 diners i es conté de 44 folis. Tot substanciat a Vallmoll l'any 1661.

13. De Salvador Baldrich, blanquer de Valls, contra Joseph Capdevila, paraire de dita vila. Jucuria baiuli de Vallmoll. Diu al començament "Al honorable batlle de Valls o a son lloc tinent el batlle de Vallmoll, compareix a fer clam y emparat reclam, contra lo devallescrit, salvat dret just compte, amb pena de ters salari de procurador, y renunciació de llur fur propi, submissió de qualsevol altre. Nos y cort nostra som estat electes en jutges requisitorials li deguessem administrar justícia. Es sobre reclamació de un deute. 1661.

14. Entre Pere Joan Carreras, cerraller de Valls, i Anton Joan Sardà, pagès de Valls, sobre reclamació d'un censal de 15 , any 1661.

15. Causa de Joan Farrà, mercader de Vallmoll, habitant de Valls, contra Joan Barbarà de la Selva, reclamant 40 i 40 sous de annual pensió que li paga d'un censal. Es condemna Joan Barbarà a pagar. És de 1660.

No sabríem dir per què causes de veïns de Valls i d'altres viles es tramitaven a Vallmoll, que eren, per raó de veïnat i per raó de senyoriu, fora de la jurisdicció del batlle de Vallmoll. Pot ésser que llavors fos cosa de l'albir de cadascú, dintre de certes limitacions que el dret antic ja deu determinar, poder escollir el jutge per entaular plets i reclamar justícia, a la manera que ara hom escolleix l'avocat que el defensi. O potser l'assessor que tenia el Batlle de Vallmoll, un tal Jaume Vernís, ciutadà de Tarragona, els mereixia confiança; constatem, però, el fet que no és escadusser, sinó freqüent.

Llegint tot aquell reguitzell de causes ens delectàvem amb l'elegant rancier, amb la gràcia en el dir planerament i exposar els fets, molts cops amb precisió clàssica. Voldríem que els nostres juristes d'avui no sols estudiessin el nostre dret antic, sinó també la seva aplicació pràctica en les causes que jauen arraconades als nostres arxius, per poder-ne emprar la fraseologia i, aquelles, sobretot, que en podem anomenar frases sacramentals, en la redacció dels diferents escrits que formen les peces de què es compon una causa, fugint del formulisme vigent, tarat de forasterisme, més que més, ara que es podrà administrar justícia catalana.

Cavalleries dins la Baronia de Vallmoll, i plet entre el Senyor de la vila i Baronia de Vallmoll i la Vila de Valls. I (La Crònica de Valls, núm. 1522, 25 d'agost de 1934, pàg. 3).

A l'edat mitjana, entre els títols de noblesa, davall del de baró hi havia el de cavaller. Els cavallers, igualment que els altres nobles, tenien el seu feu, o territori, on exercien la seva jurisdicció. Aquest territori o feu era anomenat cavalleria. En alguns documents del nostre arxiu parroquial s'anomena conjuntament, cavalleria, masia o quadra. La cavalleria, masia o quadra, no era el que ara en diem masia, sinònim de mas o casa de camp, sinó el feu del cavaller i segons la descripció que en fan els referits documents. La cavalleria o masia amb totes les seves pertinences: cases, arbres, boscs, vinyes, aous, censos, etc.

La cavalleria estava inclosa dins el territori jurisdiccional d'altres senyorijs més poderosos, ja sigui baronia o marquesat, etc. i els estava sotmesa, i havia de prestar-los jurament de fidelitat i pagar el cens corresponent. En els documents ja referits, als cavallers, senyors de les cavalleries de Vallmoll, se'ls anomena vassalls del baró.

Segons un decret reial, el dret de cavalleria passava a ple domini del senyor feudal, baró o marquès, quan a temps no al·legaven els seus drets els hereus, en morir els posseïdors. Així, trobem a Vallmoll la Quadra de Torrelles sense titular propi, amb domini ple i directe del Senyor de la baronia. En altres ocasions el baró de Vallmoll retreu aquest dret, quan els senyors de les cavalleries semblaven haver estat un xic sorneguers en fer valer el propi dret de pendre possessió i prestar el jurament de fidelitat al baró. En documents que fan referència a les cavalleries de la baronia, es diu al baró = senyor suprem de tota la baronia = i també, = senyor, suprem *militarum* = dels militars o cavallers.

Els cavallers havien de prestar jurament de fidelitat a llur senyor suprem. En un document de 15 de febrer de 1552, en Galceran de Tamarit afirma personalment diu, "en la sala del castell de Vallmoll, en presentia del S. D. Francesc de burges com a sor suprenno que és de la baronia, del notari i testimonis deval escrits". Dit Magnific Tamarit li presta homenatges, per raho de dita cavalleria, de mans i de boca, com los seus li han prestat i jurat.

Els cavallers, per la cavalleria cobraven els censos, rèdits sobre collites, delmes, etc. i havien de pagar al senyor suprem un cens del que percibien de la Cavalleria. Així, llegim que en Galceran de Tamarit a 15 de febrer de l'any citat, havia de pagar al senyor per dret de la cavalleria d'aquest nom 2 quarteres 15 cortans d'ordi i LXV quarteres de veses. Com que el senyor suprem era senyor dels militars o cavallers, aquests havien de prestar homes per formar l'host. Així, llegim en aquest document que en Galceran de Tamarit cada any *annue* havia de donar-li 26 persones, *ratione dicte militie*. En un altre document que fa referència a la cavalleria d'en Castell Gali s'expressen més clarament i detallada aquests drets i deures de les Cavalleries. El copiarem més avall, en tractar del plet del senyor de Vallmoll amb la vila de Valls, sobre el seyoriu de dit castell o cavalleria.

Aquí, incloses dins la baronia de Vallmoll, trobem diferents cavalleries:

1. *La d'Argentona*. Aquest nom s'ha perpetuat en la sèquia principal del regadiu de Vallmoll que, ara, encara es coneix com el rec de l'Argentona. Aquesta família era procedent de l'Espuga de Francolí, i a finals del segle XV es refongué amb la família de Lordad, trobo resident a Barcelona. Aquesta cavalleria era a la partida dita encara dels Vernets. Tenien casa a dins del clos murallat de Vallmoll; segons les dades recollides,

creiem que ha de situar-se al carrer que No Passa.

En alguns documents trobem la família Argenton a Valls. Així, a mitjan setembre de 1425, llegim "Jo Miquel de la Guarda, ciutadà de Çaragoça em dono a vos Eleonor, filla de l'honorable Bartomeu de Argenton y francisquina de la vila de Valls en legal marit y rebo el vostre cos en legal muller, etc".

Cavalleries dins la Baronia de Vallmoll, i plet entre el Senyor de la vila i Baronia de Vallmoll i la Vila de Valls. II. ("La Crónica de Valls", núm. 1523, 1 de setembre de 1934, pàg. 1.

2. *Cavalleria d'en Tamarit.* Trobem en Guillem de Tamarit, en Ramon, en Galceran de Tamarit, etc. Senyor de Vilardida i cavaller de la Cavalleria dita d'en Tamarit, al terme de Vallmoll, a les partides dites de les Planes i dels Provadors, Splugadors, Plegadors i Pobladors, actualments s'en diu Provadors i Planes. La documentació va des del segle XIV al XVII. Trobem una escriptura del 14 d'octubre de 1502 on es llegeix: "Gilbert de Tamarit, oriundus de Vilardida i vei de Vallmoll, confesa haver rebut de la molt noble senyora Dionisia de Montpalau viuda y hereva universal del molt noble Senyor Gaspar Benet de Montpalau militis i senyor de la vila i castell de Vallmoll 30 que el dit senyor en testament li va deixar". Devia estar al servei del castell i el baró feu aquesta deixa en paga de serveis.

Més endavant aqueixa Cavalleria devia passar a ple domini del senyor de la baronia donat que en diferents escriptures entre altres una de 1606 es llegeix = Cavalleria dels Provadors *per dominum don Bernat de Boxadors senyor de dita Cavalleria.*

3. *Cavalleria d'en Montoliu.* La família Montoliu era feudal del senyor de Peralta; crec haver llegit en un document que fou també senyor del Castell dels Garidells. Aquesta cavalleria, llegim en un document notarial de 1534, que afronta amb el camí que va a Valls, amb Anton Ballester i Jaume Sales, es camí del Roser amunt, vora del torrent de Vallmoll; avui en diuen encara Cavalleries, com a nom de partida. Aquesta cavalleria o quadra devia passar al senyoriu de Santes Creus perquè en un document de 1552 llegim, en la venda d'un tros de terra = situada en la partida nomenada horta dels Montolius que afronta amb el Camí de Valls i la te pel molt Reverent Abat de Santes Creus. En una nova escriptura de igual data que l'anterior es diu = Una peça de terra a la partida la Cavalleria dels Montolius, afronta amb el camí de Valls i es del Senyoriu de l'Abat de Stes. Creus.

4. *La Quadra o Comanda de l'Hospitalet.* Estava situada, pujant, torrent amunt de Vallmoll, a la part dreta, entre Bellavista i Puigpelat i tocant a la Quadra de Torrelles. Era del senyoriu dels frares Hospitalers. En tenim documentació abundant, però no és d'un interès general.

La Cavalleria Quadra o Masia d'en Castell Galí. Aquesta Cavalleria era dins el terme i a les envistes de Valls. Se'n disputaven el ple domini la vila de Valls i el Senyor de Vallmoll. No sabem per quins motius s'originà la disputa. Potser aprofitant les llargues absències dels Senyors de Vallmoll, que eren originaris de Mallorca, on tenien terres, cavalleries, castells, i on passaven llargues temporades, així com a Barcelona, perquè eren influents en la política, als de Valls potser els molestava la proximitat, qui sap si absorbent del senyor de Vallmoll i volgueren fer-lo fora. Un document del nostre arxiu parla detalladament de l'acte de Senyoriu fet allí pel baró de Vallmoll i d'una causa que s'instruí.

Copiarem el més interessant = A 19 de Gener de 1445 (era senyor de Vallmoll en Berenguer de Montpalau) Plet sobre el senyoriu de la Torre d'en Galí situada en lo Camp de Tarragona, sobre lo camí de coll de Martí, en vista de Valls= Els testimonis que son cridats a declarar diuen que era senyoriu del Senyor de Vallmoll. El testimoni més interessant és un que diu = El senyor de Vallmoll tenia *postat* a Castell Gali (la paraula *postat* potser vol dir potestat o bé es un dret feudal). El testimoni continua que ell, en temps de la seva joventut, prengué *postat* en la dita Torre e puja dalt e cridava *portat* fora avant e axó feya ell per lo senyor de Vallmoll e may tant no cridà tot lo jorn no troba negu que li digues, nil empatxas en res.

Interrogat quins eren presents quan prengué lo *postat*? digue que no senrecorda.

Interrogatus si ha vist jamai exercir negun acte per lo senyor de Vallmoll en la dita torra o territori de aquella? Digué que lo senyor de Vallmoll ab tota la host de la baronia o la major part anaren a la Creu del camí del Coll den Martí qui està en vista o miranda de Valls y en aquell dia era plena la fira de Valls e lo dit senyor de Vallmoll ab trompes sonant e ab veu de home alta veu cridant feu fer una crida de manament del dit senyor e apres complida la dita crida tornaren les trompes sonar.

Interrogatus, com o sap? Digué que per so com fou ell present vehent e hojut les dites coses.

Interrogatus si fou fet cap impediment per algunes persones a dit senyor? Digué que no que hans stigueren aqui gran stona sens negun impediment de persona alguna. E apres gran stona fet lo que fer havia dit lo senyor ab sa host sen tornaren a Vallmoll.

Interrogatus, si sap si els homes de Valls sabien veien e hoyen lo que dit senyor de Vallmoll feia? Digué que ell ha sentit dir que apres de la dita crida fou feta deyen dins la vila de Valls aquells que eren a la fira = veus senyors homens de Valls, veus lo senyor de Vallmoll ab tota sa ost a la creu de coll de marti anau loy quitar anau.= Firma la declaració.

Amb aquest document podem situar el lloc de la Cavalleria del Castell Galí. Es dedueix que hi devia haver un grup de cases.

En el document esmentat no es parla de la sentència recaiguda en aquest plet, però en els protocols notariais del 1500 hem trobat diferents documents que fan referència a la Cavalleria de Castell Galí i hi trobem que els posseïdors presten jurament i homenatge al senyor de Vallmoll, senyal que es decantà a favor seu. Un sol en copiarem, avui, de sis que n'hem llegit tots ben interessants. = Noverint Universi quan l'any de la nativitat del Senyor 1542 a 6 del mes de setembre davant dels testimonis abaix firmats, personalment confessa el Magnific senyor Ramon Ubach doncell en la Vila de Valls domiciliat que ab bona fe volguent reconeixer lo que pels seus predecessors era acostumat de fer y observar mitjantsant jurament per si sobre els Sants Evangelis les mans posades corporalment, confessant que tenien y poseien pel noble senyor Francesch burges, senyor de la baronia de Vallmoll y als seus successors en dita baronia y baix feu de la mateixa baronia amb tot ple dret, directe domini de ters firma fàtica y empara y tot altre qualsevol ple dret enfiteusich, certa Masia o cavalleria den Castell Gali sitam (hi ha un clar) amb totes les terres, vinyes, oliveres, alzines, boscs, arbres y semblants, per la qual masia o cavalleria faix i presto y hem de fer y prestar com els predecessors havien de fer y prestar a dit senyor de la baronia de Vallmoll y als seus predecessors y successors 30 quartans de ordi de llafol yo censal, baix fet tot plé dret en la festa de S. Miquel. Obliguen els seus bens i firmen

els testimonis.

En un document tret del Llibre de la Cort de Valls any 1388 i que copia el Rnd. M. Eusebi Ribes, Pvre. en la seva llorejada obra *Monografia de la Mare de Déu de la Candela* pàg. 45 i 46 diu = El venerable Berenguer de Castell Gali fou batlle de Valls en 1388, 13 de gener per la Ilma. Sra. Regina de Jerusalem i de Xipre i en 1 de setembre del mateix any el rei confirmà aquest nomenament.

Un pintor, Gabriel Tarrassa, de Valls; contractat per pintar el retaule de Sant Isidre de Vallmoll. 1636. ("La Crónica de Valls", núm. 1541, 12 de gener de 1935, pàgs. 1-2.

En el protocol notarial de Testaments, Codicils i altres escriptures de l'any 1632 al 38, del Dr. Joan Alegre, Rector de Vallmoll, es llegeix el document o contracte amb el pintor que va pintar el retaule de Sant Isidre, de la parroquial església de Vallmoll. Aquest retaule és existent, encara. És a mà dreta, a la quarta capella; la gent diu que era l'altar major de l'església vella, però ho diuen equivocadament. La raó de dir-ho és perquè, amb l'orientació que tenia aquella església, al lloc que ocupa ara aquest retaule de Sant Isidre, hi corresponia l'altar major. Una altra raó és perquè hi ha dos sagraris: un de major, per a l'exposició solemne i un de petit, per guardar la reserva.

Aquest altar era anomenat en el llibre de Visites Pastorals altar de Sant Isidre, altar de Sant Abdon i Sant Senén i altar de *Corpore Christi*, perquè hi havia la reserva, com si diguéssim altar del Sagrament. Aquest retaule, per tal d'adaptar-lo a la major alçada de les capelles de l'església nova, hi afegiren uns trossos d'un altre altar, probablement restes d'algun altar de l'església vella, d'estil, però, barroc. L'estil d'aquest altar és plateresc i d'un mèrit ben remarcable, tant la part de talla, com les pintures. Hi ha com a tres compartiments; al del mig, que és el principal, hi ha tres fornícules amb Sant Isidre al mig i Sant Abdon i Sant Senén, a banda i banda. Al davall hi ha uns quadres pintats a la fusta, que són passatges bíblics, el judici de la Casta Susagna. Al de la part sobirana, al mig una fornícula amb Santa Bàrbara i als dos costats, uns retaulons, amb la degollació de Sant Joan, a mà dreta, i Sant Antoni de Pàdua, a l'esquerra. Al cim de l'altar hi ha Sant Pere Apòstol, assegut a la càtedra revestit de Pontífex, enmig de dos cardenals.

Tenim d'aquest retaule el contracte del pintor, que diu que és de Valls: almenys hi vivia. Aquest document diu: "El dia 20 d'Agost 1636. En nom de Deu. Jo Gabriel Tarrassa, pintor, habitant en Valls, graciosament m'obligo a pintar dorar y astofar lo retaule dels sants Isidro Abdon y Senén ab les condicions y pactes en la capitulació dits y assenyalsats del dia present en ques fa esta capitulació dins l'espai de nou mesos y de asso se fa altre als procuradors y confraria dels Sants Abdon y Senén y me obliga a pintar y dorar y estofar dit retaule segons us y practica de mestres y oficials destres y practichs del art per preu de cent y deu lliures les quals prometen pagar los procuradors de dita confraria qui son Pere Llorens mercader y Joan Boronat y Jaume Molner del ravolet y tot lo capitoll de ella pagar dites 110 ab tres pagues socs sinquanta lliures ara de present y trenta a S. Miquel de setembre y les altres trenta al cap de un mes apres que sia judicat dit retaule per mestres y practichs oficials del art. I pera que asso sia cosa mes segura a dits procuradors y confraria dit Gabriel Tarrassa dona per fermanses a Jaume Joan Freixa y Jaume Bellver botiguer de teles m^o Lluís Roig mercader de Valls tots de Valls los quals accepten dita fermansa. I pera compliment de dits pactes y condicions dits procuradors

obliguen tots los bens de dita confraria y dit Gabriel Tarrassa y les fermanses sobredites obligan tots sos bens y renunciem o son propi fur sotsmetentse a qualsevol altre fur tan ecclesiastic com secular. Testes Gabriel Pujol major de dies mestre de cases y Francesch Farran menor pages tots de Vallmoll”.

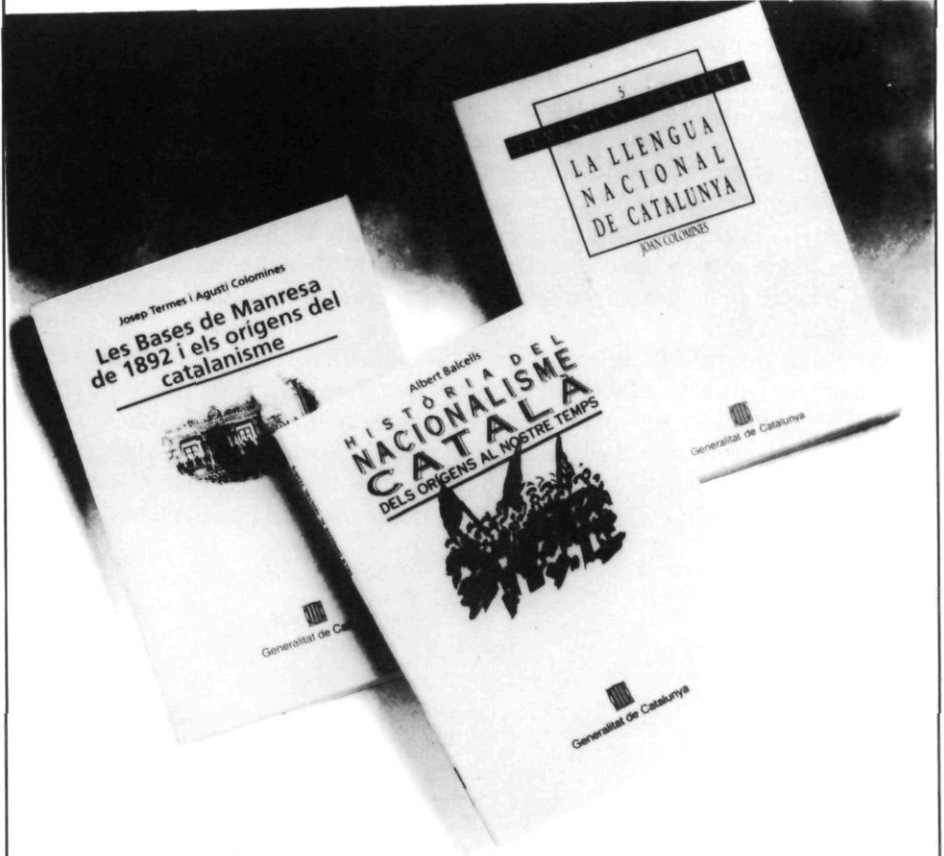
En el mateix protocol notarial a 22 de març de 1638 trobem que “Matheu Ros, argenter de Barcelona, abitant ara de present en Valls fés época de rebuda als procuradors de la Confraria dels Sants Abdó y Senen y S. Isidro fundada a la església de Vallmoll lo any 1638 los quals son Llorens Baldrich y Guillem Cosydor y Joan Figuerola tots de Vallmoll de vint y set lliures dich 27 las quals son compliment de paga de las sent y deu lliures que li avian promesas en lo acte fet en favor de lo dit Gabriel Tarrassa pintor als 20 de abril 1636 y per tenir lo dit Matheu Ros procura de dit Gabriel pera cansallá y fer época de rebuda la fa als dits procuradors de la sobra dita cantitat de 27 y obliga pera so tots los bens lo dit Matheu Ros y diu que está content y satisfet de dita resta que restava dita confraria a pagar al dit Gabriel pintor y jura y firma ... Testes Josep Belltall y Joseph Pallares tots de Vallmoll.”

Com a notari substituït del R. Sr. Rector de Vallmoll, firma la capitulació feta entre els procuradors esmentats, de la Confraria de Sant Abdon i Sant Senén i Sant Isidre i el pintor Tarrassa, el notari de Valls Joan Pujol, el 2 de Juny de 1636.

La imatgeria i la part de talla d'aquest altar, que són molt notables, no sabem per qui foren obrades. Podria ser que pel mateix pintor, però no és probable. En la Capitulació, transcrita suara, no se'n parla i no hem pogut trobar cap document que ens en doni referència.

Generalitat de Catalunya

BASES DE 1892 MANRESA

CENTENARI
1992